

'Yukarı deniz'in asi krallığı: URARTULAR

Mehmet Altun
mehmetaltun@gmail.com

Marmara Üniversitesi Eski Çağ Tarihi Bölümü'nden Prof. Dr. Kemalettin Köroğlu ile İstanbul Üniversitesi Eski Çağ Tarihi Bölümü'nden Yrd. Doç. Dr. Erkan Konyar'ın ortak editörlüğünde hazırlanan, 'Urartu: Doğu'da Değişim' adlı kitap, içte ve dışta çeşitli üniversite ve merkezlerde özellikle, Urartu Krallığı üzerine çalışan, uzman bilim insanlarının azı, araştırma ve incelemeleri hakkındaki değerlendirmelerini bir araya getirmekte, Urartu araştırmaları konusunda ulaşılan aşamayı çeşitli yönleriyle okuyucuya sunmakta.

Arkeolojik ve çivi yazılı materyallerin çalışılması açısından uluslararası işbirliğinin yoğun gerçekleştiği bir alan olan Urartu'ya ilişkin araştırmalar, F.E. Schulz'un 1828 yılında Avrupa'ya gönderdiği yazıtların çözümlenmesiyle başlamış olup, bugün itibarıyla üç binin üzerinde bir yayına ulaşmıştır. Bu geniş arşivin oluşmasına katkısı bulunan disiplinler ve uluslararası çalışmalar nedeniyle ziyadesiyle dikkat çeken Urartu araştırmalarında derli toplu birçok yayının bulunması da gayet doğaldır. Bununla birlikte arkeoloji daima yenilenen bir bilim olduğu için en son çalışmaların her alanda güncellenmiş bilgilerinin önemi daima en temel ihtiyaç olarak dikkat çeker. Kitapta, krallık öncesinde bölgede yaşayan kabile-aşiretler ve bu aşiretlerin bir güç olarak görünümü, devletin oluşumu, başkenti, gelişimi, ilk yazıyı

kullanmalarına paralel olarak devlet bürokrasisinin oturması, kullandıkları savaş araçları, gömüt gelenekleri ve mezar tipleri gibi çeşitli yönleriyle önemli katkılar sunan on beş makale bulunmaktadır.

Kemalettin Köroğlu tarafından kaleme alınan, 'Urartu: Krallık ve Aşiretler' (s. 12-51) başlıklı makalede krallığın sınırları ve yayıldığı coğrafya çiziliyor. Köroğlu, Urartu'nun sınırlarını tartışırken, Yukarı Dicle bölgesinde Asur'un varlığının Urartuların bu alana girişini engellediğini ancak batıda Fırat Nehri aşılarak çeşitli dönemlerde yağma seferleri düzenlendiğini belirtiyor. Kuzeyde ise Kars ve Ardahan yaylalarında Urartu Devleti'nin inşa ettiği yerel yönetim merkezlerinin saptanmadığını vurguluyor. Köroğlu Urartu Devleti'nin kuruluş aşamasında yazı, devlet organizasyonu, sitadel ve kent inşası başta olmak üzere birçok geleneği Asur'dan aldığını ve bu kültürün Yukarı Dicle bölgesindeki Nairi toplulukları tarafından Urartu'ya taşınmış olabileceğini de vurguluyor.

Paul Zimansky tarafından yazılan iki makaleden biri olan, 'Unutulan ve Tekrar Hayata Dönen Bir Krallık: Urartu Çalışmaları ve Literatürü' (s. 56-71) başlıklı makalede yazar 19. yüzyıldan itibaren başlayan Urartu filolojisinin temellerini atan çalışmalardan bahsederek çivi yazısının okunmasındaki aşamaları nakletmekte.

Zimansky, Urartu'nun kökeni ile ilgili görüşlerinin yanı sıra, Hurri ve Urartu dillerinin kardeş olduğunu ve üçüncü binin sonunda konuşulan ortak bir atadan geldiğini vurguluyor. Zimansky'nin bir diğer makalesi ise, "Urartu ve 'çağdaşları'" (s. 106-121) başlığını taşıyor.

"Urartu Tarihine Genel Bir Bakış" (s. 74-101) başlıklı Mirjo Salvini'ye ait makale de Orta Asur döneminde İ.Ö. 13. yüzyıldan başlayarak kuzeye yapılan Asur seferlerinde Urartu ismine rastlanmasından başlayıp Nairi ve Uruatri denen kabilelerin Asur'a karşı koyuşundan söz etmekte. Bunun yanında Salvini, "II. Sarduri'nin seferlerinin ulaştığı bölgeleri anlatarak Asur Kralı III. Tiglat-pileser'le Kommagene bölgesinde yaptığı ve yenilgiye uğradığı savaştan söz ederek Sarduri'nin oğlu ve halefi olan I. Rusa'nın II. Sargon'la savaşını, Urartuların yenilgisini ve Musuşir yağmasını anlatmakta.

Urartu takılarını (s. 250-265) anlatan Rafet Çavuşoğlu'nun yanında, 'Urartu Çanak Çömleği'ni (s. 268-285) Aylin Ü. Erdem ve Erkan Konyar'ın ortak kaleminden öğreniyoruz.

Son söz olarak belirtmek gerekir ki "Urartu: Doğu'da Değişim" adlı bu çalışma Eskiçağ Tarihçileri, arkeologlar ve konuya ilişkin özel meraklı olanlar için elden düşürülemeyecek bir başucu kitabı niteliğinde.